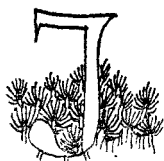

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
ZAGREB, VELJAČA 1978, GODIŠTE XXV.

FUNKCIJA VLASTITOG IMENA U KOLAROVOJ PROZI

Marica Čunčić

ezična podloga humora Kolarove proze dolazi do izražaja naročito u izboru i načinu upotrebe vlastitih imena. Upotreba imena i prezimena samo radi identifikacije stilistički je neutralna. »To je neutralna, onomastička, adresna, funkcija imena s neutralnim stilističkim učinkom.«¹ Tako bi to bilo i u Kolarovoj prozi da prezimena njegovih junaka nisu značajna etimološki, tj. jezično. Naime, etimološko (jezično) značenje imena (i prezimena) »u vezi je sa značenjem apelativa od kojega je postalo ime.«² Prezimena junaka Kolarovih novela očito pokazuju vezu sa značenjem apelativa od kojih su nastala. No, ni ovaj podatak ne bi morao sam po sebi biti stilistički relevantan (u svakidašnjem životu ima također takvih prezimena: Medvjed, Vuk, Kolar itd. čija etimologija je sasvim prozračna). Razlika je u tome što svakodnevna upotreba ne aktualizira njihovo etimološko značenje, dok literarna to čini gotovo redovito. U literarnoj nam se funkciji aktualizacija upravo nameće. Upravo zato što je pisac dao svom liku to, a ne ono ime — jasno je da time također želi nešto poručiti. A ne treba ni spominjati koliko afektivnosti ima u aktualizaciji etimološkog značenja apelativa od kojeg je ime nastalo.

Prezimena u pripovijetkama o kojima je riječ čitatelj zapaža već pri prvom čitanju, u prvom susretu sa svijetom bilo koje novele. Neka su sama po sebi smiješna, a neka tek u kontekstu.

¹ P. Šimunović, *Ime u funkciji književnog djela*, *Onomastica jugoslavica*, 6, Zagreb, 1976, str. 248.

² Isto, str. 250.

U pripovijetkama ima i *nadimaka*. Evo što o njima saznajemo iz samog teksta:

Iva Bagušarov piše iz vojske! . . . (Za razliku od drugih Pavunčeca koji, radi bliže oznake kuće, familije i možda kakve naročite odlike, nose predikate *Suhorepec*, *Frček* i *Cviker*, oni iz kuće broj 16 i još nekoliko brojeva zovu se Bagušari. To jest: »*Zovem se Bagušar, a pišu me Pavunčec!*«)

(STG,³ 2, 47)

Navest ćemo sada imena, prezimena i nadimke koji su sami po sebi smiješni, tako da ne treba navoditi i kontekst. U prvom redu to su složenice koje impliciraju odnose sintaktički (Muzikravić — musti kravu) ili sintagmatski (Suhorepec — od suhi rep). One su jače stilistički markirane, a to u našem slučaju znači da su neposrednije u službi humora.

Čvarković, Muzikravić (UG), Mika Gazibara, Vid Barberić, Mika Brezovački (K), Iva Bagušarov Pavunčec, Jurica Batinjan, Marena Mike Suhorepca (STG), Imbra, Kata i Mara Futač, Dugijani, Batinjani, Franc Nematik, Jaga i Maga Škrinjarić, Ljuba Dugijanka, Franc Grebenec, Miško Škanjec, Zvonimir Hampel, Franjo Čvek (ŽIF), Iks Ipsilonović, Rudolf Drempetić, Stražnjičić (Š), Car, Capek, Hitrec (SD), Bara Papićeva (V), Poldika Dreipfennig, Kukolj, Ban, Zgrebec (KR), Micek Meketić (S), Tuna Tulipanović, Fajdetička, Vrabc (LK), Božidar Palac, Marcel Čvrk, Šušković (GG), Kukec, Kožoder, Kozoder (VS), Luka Cvilidrečić, Ivan Gazica, Jovan Panjević (DLŽ), Rudolf Jendek, Šaco Klokočki, Vodopija (NN), Pljun-Lizing, Tsi-gan, Šuč-Muč, Čiz-Mač-Tres (PLJ), Mravak (VJ), Migudac, Gudešić, Vodopivec, Vuković (MIG), Mika Labudan, Marena Brezovka, Toma Žugečić (B), Piskač, Feliks Pijevčević, Šepaković, Grba, Beč, Gruvanović, Pijevac, Štukanec, Picek, Tukanović, Bajs, Komadina, Kozlić, Šipek, Pokomandni, Blazina, Kokošević (FP).

Iz ovoga se propisa može mnogo toga zaključiti. Ponajprije nešto o stilskim kompleksima. Prisutan je u najvećem broju primjera *faunistički stilski kompleks*: Pijevčević, Tukanović, Kokošević, Čuk, Poskok, Škanjec, Pijevac, Picek, Kukec, Vrabc . . . ; zatim *floristički*: Panjević, Tulipanović, Kukolj, Šipek . . . ; *autarhični* (apelativi od kojih su prezimena i nadimci izvedeni pokazuju presjek kulture i civilizacije jedne autarhične sredine): Čvarković, Vinković, Šepaković, Stražnjičić, Grba, Bajs, Komadina, Blazina, Jendek, Svirac, Pajtak, Posavac, Pokomandni . . . Istina, stilski kompleksi mogu se utvrditi i među usporedbama i metaforama. Kolarov svijet junaka stalno je praćen *povorka-*

³ Kratice u zagradi znače: B Breza, Č Čizme, DLŽ Pripovijest o dobrim i lošim žvcima, DS Dva srca, FP Pripovijest o tome kako je Feliks Pijevčević tražio život, GG Glavno da je kapa na glavi, HK Historijska kljova, ILI Ili jesmo ili nismo, K Kriza, KR Jesu li kravama potrebni repovi, LK Luda kuća, MIG Migudac ili Obrana i pohvala kukavičluka, MF Mladić bez fizionomije, NN Natrag u naftalin, NU Nogometna utakmica, PLJ Pljun-Lizing, S Spoznaja, SD Sudnji dan, STG Svoga tijela gospodar, Š Šljiva, UG Umjetni gnoj, V Veseljak, VJ Pobuna viteza Joze, VS U višim sferama, ŽIF Ženidba Imbre Futača.

ma životinja u čitateljevim asocijacijama što dovodi do paroksizma komičnosti. Jedno jezično sredstvo upravo je upotreba *onostilema* (nazovimo tako, dakako uvjetno, sva imena stilistički markirana) koji tendiraju animalizaciji.

Aktualizacija imenske metafore ne treba da se shvati bukvalno. Metaforika ostaje samo metaforika i ništa drugo. Tako i imena ili prezimena: iako pokazuju tendenciju animalizacije, ostaju ipak samo u sferi sličnosti, a ne izjednačenja, u sferi konotacija, a ne denotacija. Evo što o tome kaže sam autor: »... koje su svi nazivali Dugijanima (iako su svi odreda bili prilično kratki)«, (ŽIF, 2, 174). Dakle on aludira na etimologiju, ali ne doslovnu. Da bi objasnio značenje nadimka koji nosi glavni junak pripovijetke *Migudac ili Obrana i pohvala kukavičluka*, Kolar navodi jedan cijeli mali događaj, epizodu, i na taj nam način otkriva etimologiju apelativa:

Zašto on meni govori *gospon Migudac*? Šta mu je to *m i g u d a c*? (. . .) Idem tako jedne večeri, (. . .) i najednom osjetim (. . .) živ žamor glasova koji mutiraju. (. . .)

— I ja ti onda njega zviznem u gubicu i —

— migudac! . . .

— Kaj? — drekne drugi. — Pobegeli si!

Zagrajaše i drugi:

— U-u, zmekni rep, kukavica!

— Sram te bilo! . . .

— Kaj? — branio se ovaj prvi. — On je bil triput jakši od mene, pa sam mu itak dal po njokalici . . .

Dalje nisam više ništa čuo, jer su odmakli brzo, a više me nije ni zanimalo. Dakle, sad znam napokon (. . .) što je migudac! Podvući rep i pobjeći, to se označava riječju *m i g u d a c*! Sad mi je sve jasno (. . .)! I s tim šatrovačkim nadimkom me titulira i časti gospodin Krištof Gudešić. Alaj ću mu nadrobiti kad mi još jedanput tako rekne.

(MIG, 3, 269, 271/2)

Floristički i autarhični kompleksi blizu su zbog toga što čitatelju stalno podržavaju atmosferu poljoprivrede i zaostalosti, što u kombinaciji s elementima koji su predstavnici više kulture i civilizacije (strane riječi i učene fraze) čine kontrast, a kontrast je opet izvor humora.

Neka prezimena potpuno zadovoljavaju opću formulu (sufiksom -ić), dok su druga jednostavno apelativi upotrijebljeni kao vlastito ime i napisana velikim početnim slovom:

-ić: Čvarković, Vinković, Tulipanović, Tukanović, Panjević, Pijevčević, Šuš-ković . . .

Grba, Beč, Bajs, Čvek, Palac, Blazina, Kukolj, Šipek, Kukec, Poskok . . .

Kako su u drugima očitije imenske metafore nego u prvima, druge djeluju neposrednije na čitaoca svojim humorizmom. To, dakako, ne umanjuje efekt što ga imaju prezimena prve grupe kod kojih upravo tendencija normalizacije djeluje ironično.

Ne treba zanemariti ni dijalekatske oznake kao što su završeci -ec i -ek (Šipek, Štukanec, Čakanec, Vrabec i sl.) koje u najmanju ruku podsjećaju na kajkavski dijalekt koji je također u funkciji humora.

Posebno ćemo se osvrnuti na Kolarovu satiru PLJUN-LIZING u kojoj ima više imenskih metafora sastavljenih od slogova, naoko kineskih: Pljun-Lizing, Čiz-Mać-Tres, Šuč-Muč, Tsi-gan. Da bi bilo jasnije, pisac to ovako objašnjava:

U pripovijetki je obrađena realna ličnost, jedan profesor koji je ranije bio »vatreni« pristaša *Hrvatske seljačke stranke*, a za vrijeme šestojanuarske diktature Kralja Aleksandra i generala Pere Živkovića, presaldumio je u njihov tabor, što mu je, dakako bilo »dobro plaćeno« — položajem i vlašću. Gradić *Pet-ring* je Petrinja gdje je taj čovjek živio i djelovao; *Pljun-Lizing* je čovjek koji danas pljuje po onome što će sutra lizati: *Tsi-gan* su Cigani (ovdje, dakako, simbolično); *Čiz-Mać-Tres* su čizme i mač koje tresu gaćama slabica i bezkaraktera a to je Pera Živković, efektivni izvršilac šestojanuarske diktature.

(PLJ, 3, 15)

Etimološka prozirnost ovih slogova poslužila je piscu za kontrastiranje koje je postigao tobožnjim prevođenjem tih imena na hrvatski:

U gradiću *Pet-ring*u, u tužnoj provinciji *Kroj-Šen* živio je tiho i povučeno nekoć vrlo uvaženi gospodin *Pljun-Lizing*, što u hrvatskom jeziku znači *Po-stojani*.

(PLJ, 3, 15)

Kućicu, koju mu je u miraz donijela časna mu gospođa *Šuč-Muč*, što će reći *Milovidna*, dade obnoviti i proširiti.

(PLJ, 3, 17)

Ti onostilemi veoma su znakoviti i prema tome stilski relevantni. Da li bi se isti ili možda još i veći efekt (humoristički, satirički) mogao postići kojim drugim sredstvima na jezičnoj razini, to je pitanje na koje ovaj rad u načelu ne daje odgovor kakav obično očekuju književni kritičari. Traženje stilema koji su podloga humora uključuje valorizaciju, ali ne u potpunom djelu, nego samo fragmentarno, u diskursu.

Sad, kad smo već na onostilemima, spomenut ćemo njihovu ulogu i na osnovi sintakse, tj. kao sintaktostilema. Radi se naime o INVERZIJI SUBJEKTA I PREDIKATA. Inverzijom glagola (predikata) i vlastitog imena (subjekta) postiže pisac komični efekt koji bismo slobodno mogli nazvati »pirandelovskim«.

I kao što je u zatečenoj situaciji preokrenut život i u pitanje doveden identitet Pirandellova junaka, tog čovjeka koji je, u tragičnoj relativnosti istine, sa svim svojim imenom i prezimenom i bližim odredbama »itko, nitko i sto tisuća«, tako je njegova »osobnost« u novelama često puta našla neuobičajeno mjesto u *stilistički jako izraženoj inverziji subjekta*, koja je postala jedan od tipičnih izraza pišćeva pesimističkog humorizma: našavši se sam na kraju rečenice, patetično istaknut a u isto doba izoliran zarezom, junak-subjekt figurira u svoj grotesknoj goloti svoje umjetničke zbiljske ali filozofski fiktivne personalnosti.⁴

F. Čale i sam novodi primjere inverzije toga tipa iz Kolarove pripovijetke *Svoga tijela gospodar* (n. d. str. 212. i 213) pa ih mi nećemo ponavljati. Uzet ćemo primjere iz jedne druge Kolarove novele:

Probudilo se i Futač-brdo ... Probudilo se dakle Futač-brdo. Zagledao se Imbra nekud tupo i neodređeno ... Tamo je trebao da se nađe točno u 9 sati on, Imbra Futač, ... Kad se tog ispita sjetio, devet je muka uhvatilo Imbru, ... Sve je to znao Imbra Futač, ... Bio taj Pavel, Imbrin ćaća, na glasu ... Zbog svoje otmjenosti i miroljubivosti bio je Pavel uvažavan ... odlučio Pavel ... kad je pristupio Pavel ... Šta će drugo, nego kleknuo Pavel ... Čuo je Imbra za to i prije, ... Zamislio se tako Imbra, ... Uzdahnuo je opet Imbra ... Smrknuo se Imbra, kao hajdučina, pa hrabro zagnjurio glavu u valov. Zatorilo je Futač-brdo ... Udesio se dakle Imbra, ... Kod te lipe zaustavio se Imbra Futač. K njima je pristao i Imbra Futač ... Ukočio se Imbra kao stup na raskršću, ... Pokupio se tužni Imbra ... Znao je Imbra ... Smijao se Imbra ... Popela se uto mala Kata Brezovka ... Ispustila Kata bukvić ... Pobjurio za njim Imbra, ... Postidio se Imbra ... Skočio Imbra, ... Pokušao Imbra ... Prekrižila se Jaga još jednom, ... Čudno je to malo Imbri ...

(ŽIF, 2, 121—143)

Primjera, kako vidimo, ima u izobilju, pogotovu što ovo nisu svi primjeri iz *Ženidbe Imbre Futača*, nego samo oni iz prva dva poglavlja.

Čitajući pripovijetke jednu za drugom, primjećujemo ustrajno i često PONAHLJANJE IMENA I PREZIMENA. *Umjetni gnoj* ima svega dvanaest stranica, a prezime se *Muzikravić* spominje 41 puta. Evo kontinuiranog teksta koji će samo reprezentirati način na koji se izriče to ponavljanje:

Svanjivalo je. Putnici počеше zijevati, trljati oči, protezati ruke i noge uz neko čudnovato stenjanje i uzdisanje — prizor koji ponešto sjeća na menažeriju — kad li *Petar Muzikravić* začu divno i strašno ime:

— Gaćinci!

— Ga ... ćin ... ci ... i! — derao se konduker.

⁴ F. Čale, *Od stilema do stila*, 197.

Petar Muzikravić, ziječnuvši samo upola, trgne se, skoči, pograbi svoje stvari i izjuri napolje.

Vlak uto krenu i grmeći po tračnicama iščeznu u daljinu, a g. *Muzikravić* ostade sam. Stanica malena i tužna. Glavar njen, neki rutavi i pospani »vahter«, uvukao se u nju da dalje spava. »Kako to«, čudio se *Petar Muzikravić*, »nisu mi kola poslali, a javio sam im točno kad dolazim. Mora da je neka pomutnja!«
(UG, 2, 8/9)

Možda bi se ponavljanje moglo ovdje opravdati time što je prezime već samo po sebi smiješno tako da njegovom iteracijom pisac želi dovesti do parokizma komičnosti. I to, ali ne samo to. Prije konačnog zaključka navest ćemo još neke primjere.

U *Pripovijesti o dobrim i lošim živcima* na 18 stranica teksta (koliko ima cijela novela) prezime učitelja Luke Cvilidrećića spominje se 35 puta. S obzirom na temu i poruku mogli bismo razmišljati na ovaj način: vrijednost ovog onostilema jest u tome što je on sam po sebi onomatopejskog karaktera jer oponaša svojim glasovnim sastavom (c, i, i, e, ć,) visoke tonove u prirodi (nabrojani glasovi imaju visoku frekvenciju ostvarivanja te su zvučna slika onoga što označava glagol »cviliti«). Taj onostilem spada dakle u prvu skupinu, odnosno u prvi stupanj »onomatopejskog oživljavanja prirodnog zvuka« prema razlikovanju tih stupnjeva Z. Lešića.⁵ Zato ga je pisac upotrijebio da bi na čitatelja djelovao razdražujuće — u skladu sa samom radnjom. Zato ga tako često i ponavlja.

Ovo tumačenje nije loše. Međutim, kako onda protumačiti ponavljanje onog prezimena koje nije ni samo po sebi smiješno, niti ima kakvu onomatopejsku vrijednost? A ima i takvih. Na primjer u noveli *Quo vadis Europa?* također možemo konstatirati statističku činjenicu akumulacije prezimena. Na 100 stranica teksta prezime *Pintarić* ponavlja se preko 100 puta, a *Smoljanović* oko 50 puta. Evo kako izgledaju tri stranice te pripovijesti (*Pintarić*: P, *Smoljanović*: S):

str. 66: P S P S S P S P S S

str. 67: S P S P P S S

str. 82: S P P P P S P P S.

Očito je da ponavljanje nema funkciju identifikacije; onda bi sve skupa bilo prejednostavno i umjetnički bezvrijedno kad ne bi bilo tako. Ta prevelika zališnost na razini obične obavijesti tjera nas da potražimo koju informaciju na stilističkoj razini ima ta iteracija.

Evo što je: pisac time želi svratiti pozornost na lik, na osobu o kojoj je riječ, i to tako da svaki put iznova očekujemo što će se dogoditi u totalitetu repertoara mogućnosti raznih reakcija koje ta osoba posjeduje, a koje još pred

---

⁵ *Jezik i književno djelo*, 253.

nama nije manifestirala. I svaki put kad se ime spomene, bûdê se u pamćenju sve prijašnje zgode i nezgode te se povezuju s novima. I ne samo to. Frano Čale isto govori i o tome:

Tijekom novele i kumuliranjem činjenica oko njegove prethodne i aktualne sudbine, sadržaj osobnog imena Florijan Kranjčec kojim se junak etiketira u mnogo puta opetovanim oblicima neprestano se upotpunjuje, i to obogaćivanje, zahvaljujući iteraciji kojom se lik uporno apostrofira, sve više pridonosi dojmu da se njegovo ime ističe kao amblematičan pojam, kao simbol baš tih istih činjenica koje determiniraju to ime — sudbinu, tu etiketu koja više ne etiketira samo njega kao pojedinca nego i ukupnost determinantnih činjenica, samo opću, od njega jaču društveno povijesnu, u kojoj će na kraju novele on iščeznuti humorističkom smrću što mu je donosi dio te iste atmosfere s kojom se poistovetio.⁶

Zaključit ćemo, opet zajedno s citiranim autorom, što bi se konačno moglo reći o razmatranim onostilemima i sintaktostilemima:

Iako se čini da se Kolarove inverzije samo usklađuju s iskonskom formulom pripovijedanja u kojem se anticipira glagol (»Bio jednom jedan . .«), očito je da one, zajedno s ponavljanjem imena junaka, implicite *izražavaju piščev humorizam*, uz ostalo i zato što neobičnim redom riječi predočuju redosljed običnih zbivanja ističući grotesknost likova zatečenih u neobičajenom položaju u rečenici.⁷

Čale dalje kaže da bismo funkciju ponavljanja mogli nazvati »dinamičnom«, za razliku od one koju smo promatrali kod onostilema bez konteksta i koju Čale naziva »statičnom«. On se slaže s B. Vuletićem da je ponavljanje sredstvo za izražavanje »prezira i ironije«, ali dalje: »ta iteracija sugerira da je lik bez značajki temeljnog ljudskog identiteta, puka maska« (n. d., 222). Ovu dakle »dinamičnu« funkciju imaju onostilemi koje smo razmatrali (Imbra Futač, Luka Cvilidreć, Petar Muzikravić, Joza Smoljanović i Milan Pintarić), a i mnoga druga. Još treba spomenuti da iteracija u Pirandellovu opusu znači jednu stilematiku konstantu, i zaključiti da je to Kolarova konstanta također, te se složiti da se:

Iz svih navedenih primjera (. . .) problematika osobnog imena u humorističkoj funkciji (ili, uopće, kao stilski značajna pojava) može proširiti na razne pisce iz različitih razdoblja, što će reći da se unatoč uvijek individualnim implikacijama u pojedinim strukturama, može govoriti o stanovitoj stilističkoj kategoriji koja se nameće u analizi određenih djela.⁸

Upotrebom ANTROPONIMNIH KVALIFIKATORA Kolar je svojim likovima odredio mjesto u društvenoj ljestvici. Ali to još nije stil, to je samo neu-

⁶ N. d., 224/5.

⁷ N. d., 213.

⁸ N. d., 213.

travno izvještavanje. A to ipak ne bismo smjeli razmatrati, ako nije i stilistički obilježeno. Da vidimo tekst. Pripovijest *Umjetni gnoj* počinje ovako:

U dekretu je stajalo da se *ing. agr. g.* Petar Muzikravić, gospodarski pristav, »imade odmah otputiti u Gaćince i Nadžakovce te u svakom od tih mjesta održati po tri predavanja . . .

(UG, 2, 7)

i svuda dalje u tekstu navodi se redovito ovako: *gospodin* Muzikravić ili (češće) *g.* Muzikravić:

Sva nagađanja puna životne mudrosti, (. . .) presjekao je stari Mika Labudan, šef kuće 27 na Labudan-brdu a u selu Bikovcu . . .

(B, 2, 19)

— *Gospodin pročelnik, poručnik, logornik, tabornik* . . . (. . . nisam pravo čuo)

Vrabec moli Vas da dođete dolje!

Ono *poručnik, logornik*, što li je bilo, malo me je štrećnulo (skrušeno priznajem).

(LK, 3, 425)

Sad se, dakle na koncu javio *narodni zastupnik g.* Ivan Gazica.

I sada taj nesretni Gazica, *marveni trgovac*, potrefijo taman u tu kavanu!

(DLŽ, 3, 24 i 25)

Općenito se može reći da antroponimni kvalifikatori kod Kolaru služe *kontrastiranju* na planu *semantike* (narodni zastupnik — marveni trgovac), *ironiziranju* (nabrajanje titula *g.* Vrabeca; šef kuće) ili pak pisac aludira na *etimološko značenje* onomastikona i *suprotstavlja* ga značenju same *titule* (*ing. agr. g.* — *musti kravu*):

Smisao konteksta, bitna značenja što proishode iz same strukture pripovijedanja, upozoravaju nas da osobno ime i svi atributi i poblize odredbe zanimanja, fizičkih i drugih svojstava tu »personalnost« determiniraju *samo prividno, na planu tragičke uzaludnosti*.⁹

IMENA ŽIVOTINJA također su u funkciji humora, na svoj način. To su uglavnom personifikacije (npr. bik Barutan Drugi) ili simbolizacije (npr. mačak Šah, pas Grom, krava Gramatika). Tu je prisutna Kolarova tendencija da kontrastira konkretne i apstraktne imenice kao i da »malo« (u ovom slučaju životinjsko) biće nazove »velikim« imenom. Jednom riječju spaja dakle semantička polja u formuli imena i tako postiže humoristički efekt.

IMENA MJESTA možemo promatrati jednako kao i one antroponime kojima nije trebao kontekst jer su sama po sebi smiješna. Tendiraju isto kao i spomenuti onostilemi etimologijom apelativa od kojeg su nastali *faunističkom* (Mačkovo brdo, Š; Labudan brdo, B; Žugečić brdo, B; Bikovec, B; Bikovski

⁹ Čale, n. d., 197/8.

vrh, SD; Bikovske gorice, SD; Zrikavac, HK; Prasečko (selo), ILI; Kozji vrh, SD); *florističkom* (Trešnjevica, DLŽ; Repišće Donje, DS; Vrbovlje, NU); i *autarhičnom* (Debelo blato, Č; Nadžakovci, UG; Gaćinci, UG; Svinjarevci, VJ; Prokljuvanci FP; Drljanovac, HK; Mrljava (rijeka), HK; Klipanovec, MF; Pustike, K; Gladovec, K) *stilskom kompleksu*.

Je li ova toponomastika uzeta s terena, je li što izmijenjena, ili je sasvim izmišljena, u to ne ulazimo. Za nas je važno samo to da pisac bira toponime i da su oni u novelama dignuti na rang stilistički pa bismo ih uvjetno mogli nazvati *toponostilemima*. A evo kako u tekstu pisac sam aludira na etimologiju:

Pa i jeste to fino mjesto! Na ovisokom brežuljku koji se dizao nad svim Bikovskim Goricama a koji je sa svih strana strm, rastrkale se kuće i kućice *lao koze*. Moglo bi se to divno mjesto (*Bikovski Vrh*) mirne duše nazvati i *Kozjim Vrhom*.

(ŽIF, 2, 129)

Kolar će dakle posredstvom toponostilema ironizirati svoj opis, tj. stav prema onome što opisuje. Njemu i floristički i faunistički elementi zapravo pomažu da prikaže jednu zatvorenu, sebi samodostatnu i zaostalu sredinu — dakle na neki način upotpunjuju autarhični stilski kompleks. To se lijepo vidi iz slijedećeg primjera u kome opet govori o Bikovskom Vrh:

Iz svih tih primjera — koji su dabome samo rijetki i izuzetni događaji — vidi se da i u toj *bikovskoj* sredini ima mnogo zanimljivog, pa čak i senzacionalnog.

(ŽIF, 2, 138)

Toponostilem također može poslužiti Kolaru za njegove karikature (jezične). Povezat će semantičko polje iz kojega potječe toponim s nekim drugim, veoma dalekim pojmom koji, po logici, nema ništa zajedničko s njim:

Otkako je na *zemaljskoj površini* izraslo selo *Vrbovlje*, nikad se još nije u njemu stvorilo bilo kakvo društvo većom brzinom od ovoga.

(NU, 2, 295)

Povezuje *zemaljsku površinu* i *pojam vrbe*. Osim toga koristi se pojmom *vrbe* za glagolsku metaforu (*izraslo ... Vrbovlje*).

Zaključit ćemo sa zapažanjima o stilističkoj funkciji vlastitih imena M. Vaupotića:

Neka imena govore sama za sebe zvukom i smislom na prvi pogled (g. Podvinjušić, dr Drempetić, dr Junašević, Stražnjičić, Konjetic) doduše više vanjskim hiperboličnim negativnim određenjima u tradiciji naše humorističke literature XIX stoljeća od Nemčića i Korajca do Stevana Sremca.

Druga su posebno tuđinska, mađarska, njemačka, češka i židovska, očiti simptomi austrougarskog kolopleta i mješavine nacija (...) (trgovci Jozef Riesel, Mukić Schwarzenberg, Antun Gumhalter, načelnik Kadrnka, postolar Gyöngyös, itd.), a treći napose imena i prezimena nekih glavnih protago-

nista novela iz ciklusa *Mi smo za pravicu* iako u biti neutralna i moguća stvarna prezimena uzdignuta snagom Kolarova pripovijedanja skoro u simbolne antičke koturne tragičnih ličnosti legende: Imbra Futač, Iva Pavunčec, Janko Klasnić, Mika Brezovački i drugi.¹⁰

HIPOKORISTICI I DERIVATI MUSLIMANSKIH IMENA ORIJENTALNOG PORIJEKLA*

Ismet Smailović

Morfološko prilagođavanje muslimanskih imena orijentalnog porijekla hrvatskosrpskom jeziku dobro se vidi i najradikalnije se provodi u njihovu skraćivanju i raznovrsnom izvođenju prema tvorbenim modelima domaće antroponimije. Taj proces je počeo davno, ja vjerujem istodobno s početkom islamizacije jednog dijela našeg stanovništva, i on neprestano traje i danas. Prve zapise o tome ostvario nam je turski putopisac *Evlija Čelebija* iz 1660. godine. Govoreći o Bosni i Bosancima on kaže: »Narod u ovoj zemlji svoja imena izgovara skraćeno, pa mjesto Mehmed kaže Meho, mjesto Ahmed — Ahmo, Šaban — Šabo, Ibrahim — Ibro, Zulfikar — Zuko, Hasan — Haso, Husein — Huso, Sulejman — Suljo, Ramadan — Ramo, Alija — Aljo.«¹ Skraćivanje orijentalnih imena nije uobičajeno u jezicima iz kojih takva imena potječu, pa je Čelebiji, putniku kroz cijelo Tursko Carstvo u Evropi, kroz Malu Aziju, Siriju, Palestinu, Mezopotamiju, dijelove Perzije, Krim, Dagestan, porječje Volge, Arabiju, Egipat, Sudan, Abesiniju i druge zemlje, skraćivanje osobnih imena u Bosni posebno palo u oči kao fenomen vrijedan da se u Putopisu zabilježi.

A gledajući našim očima, to nije nikakav antroponimski fenomen ni kuriozitet, već normalna pojava koju baštinimo iz svoje stare slavenske prošlosti i njome udomaćujemo svako osobno ime stranog porijekla na hrvatskosrpskom jezičnom području. Tomo Maretić o tome kaže: »I ostali slovenski narodi tvore ipokoristike od složenih imena kao i naš, kako se može obilno razabrati iz Miklošičeve radnje o slovenskim imenima. Već se iz toga vidi da su Sloveni još u vrijeme zajednice svoje počeli krnjiti složena imena u prosta.«²

¹⁰ M. Vaupotić, *Slavko Kolar*, Republika, 1963, str. 443.

¹ Evlija Čelebija, *Putopis*, I knj., izd. »Svjetlost«, Sarajevo, 1954. god., str. 129.

² Tomo Maretić, *O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba*, Rad JAZU, knj. 81, Zagreb., 1886. god., str. 140.

* Ismet Smailović autor je opsežne monografije *Muslimanska imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini*, u izdanju Instituta za jezik i književnost u Sarajevu, 1977. godine. Prije nego što je njegovo djelo objavljeno, autor je za naš časopis poslao jedan njegov dio koji sada objavljujemo. *Ur.*